

Οικογένεια Νικολαΐδη

Οι περισσότεροι Έλληνες μεγιστάνες γίνονταν τέτοιοι στο εξωτερικό. Η Ελλάδα είναι πολύ μικρή και πολύ φτωχή, για να "παράγει" περιουσίες μεγάλου μεγέθους. Τέτοιοι μεγιστάνες "παράγονταν" μόνον στις τεράστιες οικονομίες του εξωτερικού.

Η ιστορία ενός τέτοιου μεγιστάνα παρουσιάζεται στο εξαιρετο βιβλίο του Ζουζέπ Κιντάνα «Οικογένεια Νικολαΐδη», των εκδόσεων Λαγουδέρα, σε μετάφραση Αυγής Σαράφη. Το βιβλίο αφηγείται την ιστορία της οικογένειας του Γεώργιου Νικολαΐδη, ενός πλοιοκτήτη από την Κεφαλονιά που έγινε μεγάλος και τρανός στην Μινόρκα, το δεύτερο σε μέγεθος νησί των Βαλεαρίδων στη Δυτική Μεσόγειο τον 18ο αιώνα, τότε που το νησί ήταν προτεκτοράτο της Βρετανίας.

Το ιστορικό πλαίσιο

Ο αιώνας αυτός ήταν κρίσιμος για την επικράτηση της Βρετανίας με βασιλείς του Οίκου του Ανόβερου στον μεγάλο ανταγωνισμό της με την Γαλλία των Βουρβόνων αρχικά και του Ναπολέοντα αργότερα, ανταγωνισμός που σημαδεύτηκε από 2 μεγάλους πολέμους:

- Τον «πόλεμο της Ισπανικής διαδοχής» που έφερε στο θρόνο της Ισπανίας τους Βουρβόνους με τον Φίλιππο τον V και τότε ήταν που η Μινόρκα μαζί με το Γιβραλτάρ πέρασε στην κυριαρχία των Βρετανών (1708).
- Με την έναρξη του «Επταετούς πολέμου» (1756-63) η Μινόρκα καταλήφθηκε από τους Ισπανούς (1756) συμμάχους των Γάλλων, μια κυριαρχία που διήρκεσε μέχρι το τέλος του πολέμου 1763, οπότε επιστράφηκε στους νικητές Βρετανούς.
- Είκοσι χρόνια αργότερα (1783) η Μινόρκα παραχωρήθηκε στην Ισπανία με τη συνθήκη των Βερσαλλιών, μετά την κατάληψη του νησιού από ένα συμμαχικό σώμα Ισπανών-Γάλλων.
- Νέα εισβολή των Βρετανών το 1798 κατά τους Πολέμους της Γαλλικής Επανάστασης, αυτή τη φορά ως συμμάχων των Ισπανών, για να επιστραφεί τελεσίδικα στους Ισπανούς το 1802.

Κατά τη διάρκεια της βρετανικής κυριαρχίας και υπό την προστασία της, αναπτύχθηκε στο νησί μια Ελληνική παροικία από εμπόρους και πλοιοκτήτες ελληνικής καταγωγής από διάφορες περιοχές, όπως η Κρήτη, η Πάτμος, τα Ιόνια. Διακεκριμένο μέλος της παροικίας αυτής υπήρξε ο Γεώργιος Νικολαΐδης, κεφαλλονίτης καπετάνιος και έμπορος, που έφθασε στο νησί μετά από προτροπή του πεθερού του, πλούσιου εμπόρου από το Λιβόρνο, μια εποχή που το Λιβόρνο όπως και η Κεφαλονιά ήταν Βενετσιάνικες κτήσεις. Ο πλούτος που συσσωρεύει τον κάνει σημαντικό μέλος της ελληνικής παροικίας στη Μαόν, το λιμάνι της Μινόρκα και οικονομική πρωτεύουσα του νησιού.

* * *

Αν αρχέτυπο του Έλληνα είναι ο Οδυσσέας, κάποια στοιχεία του ομηρικού ήρωα βλέπουμε και στον Γεώργιο Νικολαΐδη. Είναι ένας διψασμένος για περιπέτεια, πολυμήχανος, εφευρετικός, προνοητικός άνθρωπος της θάλασσας και του εμπορίου, που βλέπει την περιουσία του να αυγατίζει και την κοινωνική του θέση να εδραιώνεται μακριά από την πατρίδα του.

Πώς μπορεί να πετύχει ένας ασήμαντος Έλληνας πλοιοκτήτης που φθάνει σ' ένα ξένο τόπο, που δεν ξέρει τη γλώσσα, που προέρχεται από ένα κράτος που φθίνει (τη Βενετία), που ξεμπάρκαρε εκεί το 1753 με ένα μικρό εμπορικό πλοίο και ένα φορτίο εμπορεύματα; Είναι αναμφίβολα ικανός, μετρημένος στις επιλογές του

και εργατικός: διαθέτει το "δαιμόνιο της φυλής". Τα χαρίσματά του είναι αυτά που ευνοεί ο αιώνας του Διαφωτισμού. Ο συγγραφέας μάλιστα, συνδυάζει την αποβίβαση του Νικολαΐδη στη Μαόν με την ολοκλήρωση των «Προλεγόμενων» του D' Alembert στην περιβόητη Εγκυκλοπαίδεια των Γάλλων Διαφωτιστών.

Αρκούν όμως αυτά τα προσόντα; Ένα μερίδιο της επιτυχίας του το οφείλει στην Βρετανία και την οικονομική και εξωτερική πολιτική του πρωθυπουργού Ουίλιαμ Πιτ και βέβαια στην ισχύ του στόλου της. Η βρετανική διοίκηση εκσυγχρονίζει το νησί, δημιουργώντας υποδομές για να προωθήσει τα συμφέροντα της Αγγλίας στη Μεσόγειο, και χρειάζεται ανθρώπους κατάλληλους για το σκοπό αυτό. Κατάλληλοι δεν είναι οι ντόπιοι, παραδοσιακοί Ισπανόφωνοι καθολικοί, που έχουν μάθει να ζουν σε μια κοινωνία η οργάνωση της οποίας βασίζεται στην ξεπερασμένη αριστοκρατία του αίματος, την εκκλησία και τη γαιοκτησία, ενώ ο κόσμος γύρω τους και το ίδιο το νησί τους αλλάζει. Μοχλό της Βρετανικής πολιτικής αποτελούν οι έμποροι και οι ναυτικοί που παροικούν στο νησί και μεταξύ αυτών οι Έλληνες, οι οποίοι με την ναυτική και εμπορική τους πείρα, (οι Έλληνες που στερούνται κρατικής οντότητας, άλλοι κάτω από τους Βενετσιάνους, άλλοι από τους Οθωμανούς, διασκορπισμένοι έμποροι σε όλη την Ευρώπη), αποτελούν πολύτιμο ανθρώπινο υλικό για τα σχέδια της Βρετανίας. Σημαντική οικονομική δραστηριότητα που ευνοεί η Βρετανία του 18ου αιώνα στον ανταγωνισμό της με τη μεγάλη δύναμη της εποχής, τη Γαλλία είναι η πειρατεία.

Αναρωτιέστε πώς δημιουργείται ένας Έλληνας μεγιστάνας της διασποράς; Η Βρετανική διοίκηση του παραχωρεί λιμάνια, ναυπηγεία, ορυχεία, αλυκές, αφορολόγητο, δασμολογικές απαλλαγές και προστασία στα πλοία του να κάνουν πλιάτσικο. Σε σύντομο χρονικό διάστημα καταφέρνει να δημιουργήσει το κεφάλαιό του. Αργότερα αποφασίζει να αποσυρθεί ο ίδιος από τη θάλασσα και να χρηματοδοτεί άλλους για να γίνουν πειρατές, μετατρέπεται δηλαδή από έμπορος σε δανειστή, «επενδυτή», και βέβαια η βρετανική διοίκηση του επιτρέπει να ιδρύσει τράπεζα. Δανείζει τους άλλους με εγγύηση την ακίνητη περιουσία τους και βέβαια εκμεταλλεύεται την αποτυχία τους στα επιχειρηματικά τους σχέδια, άπειροι καθώς είναι, για να καρπωθεί τις ασφάλειες.

«Η στρατηγική του Νικολαΐδη ήταν να δανείζει με μέτρο, με επιτόκιο λίγο χαμηλότερο από εκείνο που συνηθιζόταν την εποχή εκείνη. Απαιτούσε όμως την υπογραφή ενός εγγυητικού εγγράφου από ένα ή περισσότερα αξιόπιστα άτομα, ή μια συμβολαιογραφική πράξη υποθήκης κάποιου κτήματος που είχε τη διπλάσια τουλάχιστον αξία από το χρηματικό δάνειο. Σε κάποιες περιπτώσεις δεχόταν επίσης την υπογραφή μιας πράξης προσωρινής εκμετάλλευσης συγκεκριμένων εκτάσεων, ως εγγύηση για την επιστροφή του κεφαλαίου. Όλα αυτά τα συμβόλαια υπογράφονταν παρουσία συμβολαιογράφου και από τη στιγμή που θα έκλεινε η συμφωνία, ο Νικολαΐδης αρχειοθετούσε τους τίτλους. Τα δάνεια ήταν πάντα βραχυπρόθεσμα. Στην πραγματικότητα, οι περισσότερες συμφωνίες αφορούσαν το διάστημα που απαιτούσε η εμπορική επιχείρηση, κάτι που μείωνε τους κινδύνους του δανειστή και πολλαπλασίαζε τα κέρδη του όταν η επιχείρηση δεν είχε επιτυχία.»

Ένας νέος ανθρωπολογικός τύπος

Τι τύπο ανθρώπου ενσαρκώνει ο Νικολαΐδης; Σε όλες τις εποχές και σε όλες τις κοινωνίες υπήρχαν έμποροι. Όμως ποτέ και πουθενά δεν αποτέλεσαν την κυρίαρχη τάξη, δεν επιζήτησαν την εξουσία, δεν είχαν ιδιαίτερα προνόμια. Μπορεί να είχαν πλούτο αλλά παρέμεναν σε κατώτερη κοινωνική θέση. Όμως, αρχικά στην Βρετανία και στη συνέχεια στην υπόλοιπη Ευρώπη, η εμπορική και γενικότερα η αστική τάξη διεκδίκησε το προνόμιο της εξουσίας. Η νέα υπερδύναμη που αναπτύσσεται στην Ευρώπη τον 18ο αιώνα, με τον ναυτικό και εμπορευματικό πολιτισμό της δημιούργησε ένα νέο τύπο ανθρώπου, ένα νέο τρόπο βίου και συμπεριφοράς.

Ιδού πώς περιγράφει ο Νικολαΐδης τον εαυτό του:

«Εγώ είμαι Έλληνας και συνεισφέρω σε οτιδήποτε αφορά τους δικούς μου, όλους εκείνους με τους οποίους, πασχίζουμε με όλες μας τις δυνάμεις να χτίσουμε εδώ έναν καινούριο κόσμο που θα μας επιτρέψει να αυγατίσουμε τις περιουσίες μας ... Εμείς είμαστε άνθρωποι των επιχειρήσεων, έμποροι, άνθρωποι που θέλουμε να πλουτίσουμε και ξέρουμε πώς να δημιουργούμε πλούτο, όχι τόσο για τη χαρά που μας δίνει η απόκτησή του αλλά για τη χαρά της δημιουργίας του, αυτό κατά βάθος μας προσφέρει τη μεγαλύτερη ικανοποίηση».

Όταν ο Νικολαΐδης έφθασε για πρώτη φορά στη Μινόρκα, χρηματοδοτεί την ανέγερση ενός Ορθόδοξου ναού για τις ανάγκες της ελληνικής παροικίας της Μαόν. Είναι πιστός ορθόδοξος; Όχι! έπρεπε να γίνει αποδεκτός στην ορθόδοξη μειονότητα και αυτή η επένδυση αποτέλεσε το εισιτήριο για το σκοπό αυτό. Μετά από κάποια χρόνια αντιλαμβάνεται ότι αργά ή γρήγορα η Βρετανική κυριαρχία στο νησί θα λάβει τέλος και το νησί θα περάσει στα χέρια των Ισπανών, οπότε ο ρόλος της Καθολικής εκκλησίας στην πολιτική ζωή της Μινόρκα θα γίνει καθοριστικός, και με μια θεαματική κίνηση αποτάσσεται το ορθόδοξο δόγμα και ασπάζεται το καθολικό, ο ίδιος και η οικογένειά του. Δίνει μάλιστα στο τελευταίο του παιδί Ισπανικό όνομα: αντί Γεώργιος, Τζόρντι. Οι δουλειές πρέπει να συνεχιστούν και με το νέο καθεστώς.

Η αντίθεση του νέου ανθρωπολογικού τύπου που αντιπροσωπεύουν οι πάροικοι έμποροι απέναντι στον παλαιό τύπο ανθρώπου που αντιπροσωπεύουν οι ισπανοί καθολικοί γαιοκτήμονες σκιαγραφείται στο επεισόδιο του φλερτ ανάμεσα στην Ελένα Νικολαΐδη κόρη του Γεώργιου και στον Κριστόφολ Μοντκάδα, γιο ενός τοπικού αριστοκράτη.

«Ο Κριστόφολ που στη διάρκεια όλης του της ζωής δεν είχε κάνει τίποτε άλλο από το να περιφέρεται ασκόπως, να κυνηγά και να ζει στη σκιά του πατέρα του, γνώριζε πως στο σπίτι τους δεν περίσσευαν τα χρήματα, ωστόσο αυτό δεν τον απασχολούσε και πολύ. Στο κάτω κάτω η οικογένειά του είχε στην ιδιοκτησία της μια μεγάλη κληρονομιά και απολάμβανε τη σταθερότητα της κοινωνικής της θέσης. Μήπως ο προπάππους του δεν είχε υπηρετήσει τους βασιλιάδες της Ισπανίας; Δεν είχε συνείδηση του γεγονότος ότι η οικογένεια των Μοντκάδα, μέσα σε τρεις μόλις γενιές, είχε ξεκοκαλίσει ένα μεγάλο μέρος του πλούτου που της ανήκε, και είχε φτάσει στο σημείο να βρίσκεται σε μια κατάσταση επισφαλή. Ούτε ο πατέρας του δεν είχε επίγνωση του μεγέθους της καταστροφής. Εξάλλου δεν κατάφερναν πάντα να επιπλεύσουν; Γιατί λοιπόν δεν μπορούσαν να συνεχιστούν έτσι τα πράγματα;»

Εί λοιπόν δεν μπορούσαν! Στη μικρή κλειστή κοινωνία του νησιού είχαν εμφανιστεί άνθρωποι που ανέθρεφαν τα παιδιά τους όπως ο Γεώργιος τον δεκαεπτάχρονο Τζόρντι:

«Σκέφτομαι, γιε μου, πως πριν καθιερωθείς εδώ ως έμπορος ή, ακόμα καλύτερα ενδεχομένως, ως άνθρωπος των επιχειρήσεων, θα ήταν καλό να απλώσεις λίγο τα πανιά σου και να γνωρίσεις με τρόπο άμεσο και πρακτικό τι είναι το εμπόριο και τα μυστικά του. Σκέφτομαι πως δεν είναι ενδεδεδιγμένο να καθίσεις από τώρα στο πλάι μου για να με αντικαταστήσεις σταδιακά στις υποθέσεις που διαχειρίζομαι, υποθέσεις που σήμερα, όπως μπορείς και μόνος σου να δεις, είναι περισσότερο χρηματοοικονομικής φύσης παρά καθαρά εμπορικές. Το ίδιο όμως κάνει, μας και το εμπόριο αποτελεί τη βάση των πάντων. Οι νόμοι του είναι που μας διδάσκουν πως πρέπει να συμπεριφερόμαστε στη ζωή, και το εμπόριο, σε αντίθεση με άλλους κλάδους, δεν είναι κάτι που μαθαίνεται από τα βιβλία ή με την προφορική διδασκαλία. Όχι! Μαθαίνεται με την πράξη, τη διαπραγμάτευση, τις αγοραπωλησίες, τις σωστές και τις λανθασμένες αποφάσεις που παίρνει κανείς. Και είναι απαραίτητο να βρίσκεται κανείς σε συνεχή κίνηση για να μαθαίνει πώς γίνονται οι δουλειές εδώ, αλλά και αλλού. Δεν είναι όμως μόνο αυτό, παιδί μου, επειδή ο έμπορος πρέπει να γνωρίζει κι

άλλα πράγματα, όπως για παράδειγμα, τι μπορεί να αγοράσει από τη βόρεια Αφρική και τι προϊόντα μπορεί να πουλήσει εκεί. Και να μάθει ποιες είναι οι τιμές των σιτηρών στη Σμύρνη και πόσο πουλιούνται εκεί τα όσπρια. Και να μάθει αν, κάποια δεδομένη στιγμή, συμφέρει να υποταχθεί στους κανόνες όσων κυβερνούν ή αντίθετα να τους αγνοήσει και να ακολουθήσει το δικό του δρόμο. Πρέπει για παράδειγμα, να μπορεί να αποφασίσει αν θα σεβαστεί τα διατάγματα των Δικαστών του νησιού που δίνουν προτεραιότητα στην εγχώρια κατανάλωση, κάτι το οποίο τον αναγκάζει να πουλήσει σε χαμηλή τιμή το σιτάρι εφόσον οι ανάγκες της Μινόρκα δεν έχουν καλυφθεί, ή αν είναι σκόπιμο να τα παρακάμψει διακριτικά και να μεταφέρει το σιτάρι στη Βαρκελώνη, πουλώντας το έτσι σε πιο συμφέρουσα τιμή. Όλα αυτά ένας έμπορος οφείλει να τα γνωρίζει.

»Ένα μπρίκι που κατασκευάσαμε στους ταρσανάδες ξεκινά τον περίπλου της Μεσογείου. Θα διαρκέσει έναν χρόνο περίπου και πιστεύω πως θα ήταν σκόπιμο να μπαρκάρεις κι εσύ μαζί τους. Ως ναύτης, ασφαλώς, μιας και στο πλάι του καπετάνιου θα μπορέσεις να κάνεις τα πάντα, όλα όσα συμβαίνουν σε ένα πλοίο καθώς ταξιδεύει: από το να πλένεις τα πιάτα του πληρώματος μέχρι να κρατάς το τιμόνι. Και θέλω επίσης, σε όλες τις συναλλαγές που θα κάνει ο καπετάνιος στα λιμάνια που θα κάνει σκάλα, να είσαι παρών για να δεις πως συμπεριφέρεται ένας καλός έμπορος. Θέλω να μάθεις με τι νόμισμα αγοράζεις και πουλάς στο Αλγέρι, στην Τύνιδα, στην Κωνσταντινούπολη. Και θέλω να ανακαλύψεις ποια είναι η αξία του βενετσιάνικου νομίσματος, και πώς υπογράφονται οι επιταγές, και πώς γίνονται δεκτά τα γραμμάτια, και πώς υπολογίζονται αυτά τα εμπορικά συμφωνητικά, και πώς οι δανειστές ή οι τράπεζες προκαταβάλουν τους τόκους στους πελάτες τους, αφαιρώντας τους μια προμήθεια για τη συναλλαγή, και πώς αγοράζονται γραμμάτια σε έναν τόπο για να πληρωθούν αργότερα στο εξωτερικό, και πώς γίνεται αυτό με σκοπό να ξαναπουληθούν μελλοντικά, με συγκεκριμένο κέρδος, σε ανθρώπους που χρειάζονται αυτά τα γραμμάτια για να πραγματοποιήσουν πληρωμές στον ένα και στον άλλο τόπο. Και θέλω να μάθεις, γιε μου, πώς να αναζητάς και πώς να βρίσκεις τους ανθρώπους που έχουν ανάγκη να κάνουν αυτές τις πληρωμές. Θέλω επίσης να γνωρίσεις το Λιβόρνο, τη Βενετία, την Κωνσταντινούπολη, την Αλεξάνδρεια. Και δεν θέλω να γνωρίσεις μόνο τις πόλεις αυτές, αλλά επιθυμώ σε καθεμία από αυτές να γνωρίσεις εκείνους που είναι ταυτόχρονα αγοραπωλητές νομισμάτων ή ιδιώτες τραπεζίτες, άνθρωποι που συχνά συνδυάζουν τις δραστηριότητές τους με άλλες, εμπορικού χαρακτήρα, πωλώντας εμπορεύματα στη χονδρική. Και να γνωρίσεις εκείνους που, είτε περιστασιακά είτε τακτικά, αναλαμβάνουν την είσπραξη των μισθωμάτων και τη διαχείριση ξένων περιουσιών, και ενεργούν με την ακρίβεια και την εξυπνάδα που απαιτούν κάποιες επιχειρήσεις που μπορούν να τους αποφέρουν μεγάλα κέρδη αλλά ταυτόχρονα μπορούν να τους οδηγήσουν σε ολισθήματα, ακόμα και στην χρεωκοπία. Χρεωκοπία, γιε μου, τι φοβερή λέξη! Μια λέξη που σηματοδοτεί τον πολιτικό θάνατο του εμπόρου, έναν θάνατο που αναμφίβολα είναι πολύ χειρότερος από το φυσικό. Θέλω, τέλος, να έρθεις αντιμέτωπος με τη ζωή και να μάθεις να επιβιώνεις με τις δικές σου δυνάμεις και να χωνέψεις καλά την ιδέα ότι μόνο εσύ, και κανείς άλλος, μπορείς να βρεις την δύναμη που θα σου χρειαστεί για να διασωθείς στη δίνη ενός κόσμου που είτε θα τον δαμάσεις, είτε στο τέλος θα σε καταβροχθίσει».

Πείτε μου λοιπόν: είναι δυνατόν αυτού του είδους οι άνθρωποι να μην απαιτήσουν αυτονομία από τις ξεπερασμένες δομές ενός ακίνητου καθεστώτος; Είναι δυνατόν να παραμείνουν σε κατώτερη κοινωνική θέση από τους διάφορους Μοντκάδα; Και τελικά είναι δυνατόν να μην αποκτήσουν την εξουσία; Η ιστορία και το μυθιστόρημα μας δίδαξαν πως δεν είναι δυνατόν.

Η τοπική κοινωνία και οι πάροικοι

Στα χρόνια της Βρετανικής κυριαρχίας η ορθόδοξη παροικία αντιμετωπίζει όπως είναι φυσικό την καχυποψία και την εχθρότητα των καθολικών ισπανόφωνων κατοίκων του νησιού, που βλέπουν τους ξένους και σχισματικούς εμπόρους να κυριαρχούν οικονομικά στο νησί τους, να τους υποκαθιστούν στην πολιτική και

κοινωνική ζωή. Αντίπαλός τους εκτός από τους γαιοκτήμονες-αριστοκράτες του νησιού είναι και η καθολική εκκλησία, η οποία περιορίζεται στην παλιά πρωτεύουσα της Μινόρκα, τη Θιουδαδέλα.

Για την καθολική και ισπανική κοινωνία της Μινόρκα ο Νικολαΐδης (και οι όμοιοι του) αποτελεί μια απειλή. Είναι ξένος, ορθόδοξος, πλούσιος και πειρατής. Είναι «ο χυδαίος άνθρωπος της αγοράς». Στο πρόσωπο του Νικολαΐδη βλέπουν έναν παρεΐσακτο. Για την παραδοσιακή αριστοκρατία της γης, αυτός είναι η αιτία που δεν βρίσκουν πια εργάτες για τα κτήματά τους: αυτός είναι που τους σταλάζει στην ψυχή την απληστία που φέρνει το κέρδος από την πειρατεία και το εμπόριο, και τους μετατρέπει σε ναυτικούς χρηματοδοτώντας τα εγχειρήματά τους. Διαβλέπουν ότι στόχος του είναι να κυριαρχήσει οικονομικά στο νησί τους κι όπως λείει κάποιος από αυτούς «να ρουφήξει το αίμα των καλών, των τίμιων ανθρώπων, όσων διαθέτουν ευγενική καταγωγή». Από την άλλη μεριά η μεσαία τάξη και η εκκλησία βλέπουν σε αυτόν, τον ορθόδοξο, τον σχισματικό. Η κοινωνία της Μινόρκα όμως είναι τυφλή. Αυτή, όπως και κάθε παραδοσιακή κοινωνία, αδυνατούσε να καταλάβει τι συνέβαινε στην Ευρώπη με την άνοδο τη Βρετανικής κυριαρχίας και ποιες νέες κοινωνικές τάξεις αναλάμβαναν την εξουσία.

«...Και μάλιστα οι σημερινοί κολλήγοι δεν είναι σαν τους παλιούς. Σήμερα, δύσκολα βρίσκουμε ανθρώπους να θέλουν να δουλέψουν τη γη από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου, όπως γινόταν πάντα. Αυτός ο πυρετός για τη θάλασσα, για το εμπόριο, για τη ναυτιλία, για την καταραμένη την πειρατεία... Όλα έχουν έρθει τα πάνω κάτω! Δεν υπάρχει σεβασμός για τίποτα! Ούτε για τα έθιμα, ούτε για τη θρησκεία, ούτε για τον παλιό τρόπο ζωής... Αυτοί οι σιχαμένοι οι Βρετανοί!» φώναζε οργισμένος. Κι ύστερα πρόσθεσε: «Φαντάζεσαι πώς θα μεταμορφωνόταν η Μαόν στα χέρια των Βρετανών, των Ναπολιτάνων ή των Γενοβέζων! Ή ακόμα χειρότερα των Εβραίων και των Ελλήνων! Αυτό ποτέ! Η Μινόρκα είναι δική μας! Η Μαόν είναι δική μας! Ναι, δική μας!» επέμεινε ο γέρο Μοντκάδα. «Ανήκει σε εμάς, τους παλιούς, που γεννηθήκαμε εδώ, που μας ανήκουν από αμνημονεύτων χρόνων τα κτήματα και η γη! Όχι σε εκείνους τους νεόπλουτους που δεν έχουν καμιά ευγενική καταγωγή, αυτούς τους αηδιαστικούς και απαίσιους ανθρώπους!»

Αυτούς τους «αηδιαστικούς ανθρώπους» σαν τον Νικολαΐδη σήμερα θα τους λέγαμε «κεφαλαιούχους», «επενδυτές», «αγορά». Ένας πρώην πειρατής και τοκογλύφος που σταδιακά μεταμορφώνεται σε ευυπόληπτο τραπεζίτη (στο μυθιστόρημα τραπεζίτης γίνεται ο γιος του). Η διαφορά πατέρα και γιου; Ο πρώτος δάνειζε και άρα διακινδύνευε τα δικά του χρήματα, ο δεύτερος τα χρήματα των καταθετών του.

* * *

Στις αρχές του 19ου αιώνα η Μινόρκα παραχωρήθηκε οριστικά από την Βρετανία στην Ισπανία. Το ρόλο της ανέλαβε στο εξής η Μάλτα. Η ισπανική κυβέρνηση απέλασε τους ξένους και δήμευσε τις περιουσίες τους. Αναγκάστηκε όμως να ανακαλέσει αυτό το νόμο για όλους τους βρετανούς υπηκόους και δεν έκανε διάκριση μεταξύ Άγγλων και Ελλήνων. Έτσι ο Νικολαΐδης ανέκτησε την περιουσία του και όχι μόνο αυτή, αλλά έγινε και πληρεξούσιος της κοινής περιουσίας της ελληνικής παροικίας στη Μαόν. Αυτό για να μη σας μείνει καμιά αμφιβολία για το ποιος είχε το πάνω χέρι και μετά την αποχώρηση των βρετανών από το νησί. Το περιβόητο «ελληνικό δαιμόνιο» έχει ονοματεπώνυμο: Βρετανική προστασία.

Με ένα άλλο διάταγμα η ισπανική κυβέρνηση αποφάσισε ότι τα εμπορεύματα που φυλάσσονταν στις αποθήκες της Μαόν αποτελούσαν προϊόν λαθρεμπορίου και τα κατέσχεσε, οι Μινόρκινοι έμποροι καταστράφηκαν και η εύπορη κοινότητα έπεσε σε μαρασμό. Η οικογένεια Νικολαΐδη και η τράπεζά τους όμως επιβίωσαν. Διότι είχε φθάσει η ώρα να πληρώσουν οι Μινόρκινοι στην τράπεζα τα χρέη που είχαν συσσωρεύσει από τις εμπορικές δραστηριότητες της βρετανικής εποχής. Με τις κατασχέσεις που ακολούθησαν, η περι-

ουσία και η δύναμη του γιου του Έλληνα μεγιστάνα γιγαντώθηκαν. Ήταν πια ο "μεγάλος και τρανός" Νικολαΐδης, ένας θρύλος.

* * *

Ο Νικολαΐδης είναι ο τύπος του Έλληνα που θα γνωρίσει η Ελλάδα στα χρόνια μετά τον πόλεμο της Ανεξαρτησίας: ο αυτοδημιούργητος μεγιστάνας, ο επενδυτής του εξωτερικού, ο πλούσιος «Έλληνας της διασποράς» που βοηθά την πατρίδα να αναπτυχθεί. Το πολιτικό κατεστημένο της ελεύθερης χώρας ανακηρύσσει τον υιό Νικολαΐδη πρόξενο της Ελλάδας στη Μαόν.

Οι περισσότεροι Έλληνες μεγιστάνες γίνονταν τέτοιοι στο εξωτερικό. Από τους πρώτους εθνικούς ευεργέτες μέχρι τον Ωνάση, τον Λιβανό ή τον Λάτση, η ιστορία ήταν πάντα η ίδια. Όλοι αυτοί διακρίνονταν στο εξωτερικό και στην Ελλάδα επέστρεφαν για να πραγματοποιήσουν τον "θρίαμβό" τους. Επέστρεφαν, για να "δικαιωθούν" και πολλοί από αυτούς για να εξαγοράσουν τους "εφιάλτες" τους. Με τον ίδιο τρόπο λειτουργούσαν σχεδόν όλοι. Με δωρεές και ανέγερση μεγάρων και εκκλησιών, "εξαγόραζαν" συμπάθειες και υστεροφημία. Όπως έλεγε και ο μακαρίτης ο Λάτσης στα παιδιά του ... "στην Ελλάδα κάνουμε μόνον φιλανθρωπίες και όχι μπίζνες".

Η ιστορία της «Οικογένειας Νικολαΐδη» είναι η ιστορία μιας τέτοιας φαμίλιας.